

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Lær af fortiden - Lev i nutiden

Oktober 1979

Virk for fremtiden

Nr. 222 - 37. årgang

Popler i alle mulige former er gengivet i bogen »Poplerne«, af »Slægtsgaarden«s afdøde redaktør Ib Paulsen. (se side 9)

Medlemsblad for
Dansk Slægtsgårdsforening
 oprettet 5. juli 1941

Redaktion:

Hans Hviid, Fåredammen 11, 5300 Kerteminde,
 tlf. (09) 32 14 61.

Kasserer, sekretær og annoncerekspedition:

Fru Inger Hansen, Bjerggaardsvænget 9, 2840 Holte,
 tlf. (02) 80 25 37. Postgiro nr. 8 08 31 42

Slægtsgårdsarkivet:

Adresse: H. C. Andersens Boulevard 4
 (2. sal t.v.), 1553 København V, tlf. (01) 11 67 20.
 Arkivar Margrethe Ransy - Tlf. (01) 37 73 22,
 arkivaren træffes på arkivet tirsdag og onsdag
 kl. 14 - 16 eller efter aftale.

Foreningens revision:

Statsautoriseret revisor Kr. Foged, Frederiksgade 1,
 1265 København K., tlf. (01) 11 77 88.

Landsbestyrelsen:

LANDSFORMAND: Gårdejer Jens P. Petersen, (R), Farend-
 løse, 4100 Ringsted, tlf. (03) 64 00 24.

Næstformand: Gårdejer Holger Buch Juul, Jærgaarden,
 Høllund, 7100 Vejle, tlf. (05) 86 50 21.

Gårdejer Peder Møller Frifelt, Frifeltgaard, 6870 Ølgod,
 tlf. (05) 24 30 87.

Ovennævnte tre udgør bestyrelsens forretningsudvalg.

Gårdejer Jens Skau, (R) Nygård, 6630 Rødding,
 tlf. (04) 84 62 03.

Gårdejer Jørgen Skoven, »Skoven«, Asdal, 9950 Hirtshals,
 tlf. (08) 97 11 66.

Proprietær Bent Bjergskov, Rosenlund, 5350 Rynkeby,
 tlf. (09) 39 13 17.

Formand for bladudvalget.

Gårdejer Børge K. Fjordside, Skalstrup, 7570 Vemb,
 tlf. (07) 88 40 94.

Gårdejer Jens Bligaard, Oddense, 7861 Balling,
 tlf. (07) 58 10 11.

Gårdejer Poul Ipsen, Paradisgaarden, 3740 Svaneke,
 tlf. (03) 99 65 35.

Gårdejer N. Sehested, Holmstol, 8883 Gjern,
 tlf. (06) 87 50 19.

Gårdejer Chr. Thyboe, Kirkemosegaard, 8991 Spentrup,
 tlf. (06) 47 70 87.

Gårdejer Vagn Mathiasen, Munkhøjgaard, Borsholmvej 11,
 3100 Hornbæk, tlf. (03) 24 00 05.

Formand for arkivudvalget.

Gårdejer Frede Falk Rasmussen, Vestervang - Marrebæk,
 4873 Væggerløse, tlf. (03) 87 73 57.

Æresmedlem af landsstyrelsen: Agronom Hans Balle,
 Hybenvej 27, Hjallesø, 5260 Odense S, tlf. (09) 12 94 73.

Bladet er medlem af
DANSK Fagpresseforening.

National løbskkørsel

Der er mange mennesker, der undrer sig i dette efterår. Det er en hverdagsforeteelse, at man ryster på hovedet rundt i hjemmene i by og på land. Og reaktionen i Slægtsgården er ikke den mindst tydelige. Man ser en protest udfolde sig som viser både menneskelig råhed hos hele protestfolket og stærke svaghestegn hos de, der burde sætte tingene på plads. Det er næsten som at fornemme en nedbrydningstid, hvor det meste skal væltes over ende for at bane vej for nye holdninger og andre ledelsesformer, således at et dirigeret og centraliseret system, som en fugl Phønix kan ensrette samfundet, og hertil kommer alle mulige forvirrede og uigennemtænkte aktioner endog fra kredse, som skulle synes egnet til at tænke og handle i klare baner. En skæv udvikling i dagspressen ses også deraf, at enhver lille ting skal dyrkes med store overskrifter og dom og forfølgelse hører til dagens uorden. Altsammen er det med til at forringe og forsinke.

Med beskæmmelse må vi i disse år betragte Danmark som et foregangsland i uroens tegn og med en lystbetonet iver efter at leve i selvhævdelsens og klassestorhedens selviske atmosfære. Det er ilde og dobbelt galt, når folkets ledere ikke ved styrke og fornuftsappeller kan foretage en linietrækning så terror og tvang bliver modvirket stærkt nok.

Hvor er politikerne? Hvor vi dog mangler en H. C. Hansen som kunne og ville udfordre laden-stå-til-mentaliteten. Og hører der nu en bevidst politikerrøst, så følger latterliggørelsesforsøget lige efter. Hvor er der stille i kirkens rum, når det ikke er moderne teologiske afvigere, der udfordrer. Kirkens røst i tidens røre er alt for sagtmodig, der må være mange vogtere af grundlæggende værdier, som også ser perspektivet når det går for stærkt med at bryde ned. Kan vi vente en ny Grundtvig, så revolutionsteorier og reaktionssnak får sin bemønstret ved retlinet gerning på prædikestolen og ved samfundsanliggender? Og hvor vi mangler indflydelsesrige organisationsfolk, der kan skønne ud fra helhedens tarv.

Det er bange folk, der modtager den store udfordring og derfor de mange løse ender, sagde en landmandskollega til mig forleden, og han har nok mere ret end han bryder sig om at erkende.

Vi går fra strejke til fysisk og psykisk vold fra angreb ved argumentets hjælp til billig mistænkeliggørelse og personlig forfølgelse osv. Og gode tilskyndelser bliver hæmmet i erhverv, på arbejdspladser, i offentlig forvaltning med virkning i familieliv og andre fællesskaber.

Og folketingets mange udvalg med fine hensigter og god vilje er mere end godt er præget af svaghestegn og manglende mod til at gøre det sagligt rigtige i mange forhold.

Og TV og radio presser os i en krog ved hårdhændet og ensidig behandling og værgeløse mærker vi trykket.

Kald det negativ tale, men en påpegning af en del af virkeligheden kan være meget nyttig, og eftersom tiden går vil der altid være nogle der rejser hovedet og drejer tendenser og tænder lys i mørket.

Men det må helst ikke vare for længe, og slægtsgårdsfolket støtter gerne de fremadstræbende som har grundfjeldet under sig og sætte gensidig tillid og indbyrdes agtelse højt.

Vognen hælder skiftevis til venstre og højre, men i 80'erne behøver vi ikke at færdes som i 70'erne.

J.P.P.

Slægtsgården MUNKHØJGÅRD

Matr. nr. 8 a, Borsholm, Hornbæk sogn, Lyngø-Kronborg herred, Frederiksborg amt.

Nedenstående beretning er hentet fra Slægtsgårdsarkivet. Beretningen er 1ste del af gårdens historie, som vi fortsætter med i flg. nr.

Da Esrom klostres brevbog er bevaret, findes der betydelig flere gamle oplysninger om Borsholm, end der findes om de fleste andre landsbyer i Danmark.

Borsholm nævnes allerede i et dokument fra 2.11.1178; navnet skrives dengang og senere »Birgirsholm«, og dermed er det klart, at den første del af navnet er mandsnavnet »Birgir«, formentlig navnet på den mand, som har grundlagt byen (eller gården) engang i slutningen af oldtiden eller i begyndelse af middelalderen.

Fra Esrom klostres gamle arkiv ved vi også, at der i Borsholm i middelalderen foruden bøndergårde var en hovedgård, der fungerede som en slags ladegård for klosteret; i 1400-tallet nævnes der en aldelsmand (væbner Per Ly, 1485-97), som var bosat på denne gård og vel nærmest har været som en slags bestyrer af klosterets gods i den nærmeste omegn af Borsholm.

Ved reformationen i 1536 blev alle klostre og deres tilliggende gods inddraget under kronen, men i 1538 blev det bestemt, at en række klostre - og heriblandt Esrom - alligevel skulle bestå indtil videre, og abbed Peder Ingwersen fortsatte da tilværelsen i Esrom kloster sammen med et stadigt svindende antal munke endnu i en årrække. I de nye tider var det imidlertid vanskeligt for dem at klare sig udelukkende ved de midler, som landgildeafgifterne afkastede, de måtte af og til sælge af klostergodset. Ved skøde af 27.8.1547, godkendt af kongen og rigsrådet, solgtes »en Esrom klostres by, kaldes Borsholm med hovedgård, 8 landbogårde og 2 gårdsædegårde« til tolder og borger i Helsingør Sander Leyel. Borsholm-bøndernes navne nævnes ikke i det resumé af skødet, som er bevaret (register over alle lande, bd. 5 fol. 163).

Det blev kun få år, at Borsholm var i privateje. I 1560 tog den jagtglade konge, Frederik II, for alvor fat på gennem køb og gageskifter at skaffe sig store sammenhængende vildtbaner i Nordsjælland, hvor han alene kunne have jagtretten, og hvor vildtet derfor kunne jages og fredes helt efter hans behag. Mest kendt er det store mage-

skifte, hvorved Herluf Trolle afstod Hillerøds-holm til kongen mod til gengæld at få Skovkloster, men der fandt også mange mindre handler sted; ved en af dem - skødet er dateret 17.6. 1560 og findes på pergament i Rigsarkivet - købte kongen af ovennævnte tolders børn og svigerbørn »Bursholm hovedgård med sin enemærke, store og små fiskevand, Abildgård« o.s.v., samt 12 gårde i Borsholm by, og derefter hørte byen i de næste 233 år under kongens slot Kronborg.

De 12 gårde, som nævnes med deres beboere i skødet fra 1560, var i virkeligheden 8 gårde og 4 husmandssteder; det ses af den gamle landgilde (sikkert fra klostertiden), som også er anført i skødet. Den årlige ydelse af hver af de 8 gårde var: 1½ pund (30 skæpper) rug, 25 skæpper byg, 3 td. havre, 2 skilling grot skatpenge, 1 lam, 1 gås 2 høns, 6 dages høstarbejde, 2 dages pløjning og 6 læs ved, medens husmændene kunne nøjes med nogle få skæpper korn. Tilsammen skulle alle 12 mænd i Borsholm udrede 1 fjerding smør årligt til godsherren.

Efter at Borsholm var blevet kronens ejendom, kom der en ny ordning i det århundredgamle landsbysamfund. Det var sikkert tiltrængt. Jorden til den gamle hovedgård fra klostertiden havde formentlig i mange år været delt mellem bønderne, uden at en ny rebning var blevet foretaget. Den kom nu. Byen blev opdelt i 10 lige store gårde, og jorden i bymarken blev rebet op i 10 lige store dele fordelt på henved 300 agre. En ny landgilde blev fastsat, nemlig af hver gård: ½ pund rug, ½ pund byg, 2 td. havre, 1 fjerding smør, 1 lam, 1 gås, 2 høns, 1 læs hø (lensjorbogen 1582 og senere jordebøger).

Ved hjælp af opmålingerne til markbogen af 1681 kan vi let rekonstruere bymarkens opdeling fra årene lige efter 1560. Der var 3 lige store vange: Nydams vang, Kirkevangen og Klosteriis vang, hvori agrene var fordelt i »sæt« med 10 agre i hver sæt. Disse 10 agre var fordelt mellem gårdene med 1 ager til hver gård, altid i samme rækkefølge, dog var der en gård, som overalt havde to sammenliggende agre og altså var dobbelt så stor som hver af de andre gårde. Af jordebøgerne kan vi se, at dette skyldes, at en af de 10 gårde, som opstod i 1560 eller i årene lige derefter, straks er blevet øde, hvorefter dens jord

er blevet lagt til nabogården. Der var altså her-efter 9 gårde i byen.

De tre vange dyrkedes regelmæssigt således: 1. år rug, 2. år byg og 3. år fælle (d.v.s. udlagt »til hvile«).

Foruden de tre vange var der i 1681 en del dyrket jord, som besædes hvert år. Den kaldtes Havevang og bestod af Kalvehave ås med 49 agre og Mølleset agre, der indeholdt 12 agre. Havev-angen lå mellem Klosteriis vang og Hornbæks mark.

Marknavnene i 1681 var følgende:

I **Nydams vang**, som mod nordvest grænsede til Saunte mark: Byager ås, Askeager ås, Holager ås, Stengabs ås, Nydams ås, Garsæde ås, Hestehave ås, Seselsås, Bekkemose ås, Ørne ås. I denne ås var to fiskedamme: Nydam og Drengbæks eng.

I **Kirkevangen**, syd for Nydams vang: Vangeleds ås, **Munkehøjs ås** (der var den største ås i denne vang og havde 38 agre), Birkeås, Kirkeås, Riby ås, Røde floden, Gåseholms ås, Åsegærdes ås og Træhøjs Vrå ås.

I **Klosteriis vang**, som mod syd grænsede til Risby og mod vest til Havreholm og Horneby: Træhøjs ås, Halager ås, Kroghøj ås, Hyllegærdes ås, Byåsen, Tornåsen, Kirsebæråsen og Ørnekulsåsen.

Der var også en del enge til byen, der havde særskilte navne, nemlig: Hougårds eng, Munkepultz eng, Røerengen, Ludsis eng, Mølleengen, Egeengen, Kjerling engen og Hestehave-engen.

I begyndelsen af 1700-tallet blev to af gårdene i Borsholm nedlagt, og deres jord blev fordelt mellem nogle af de andre gårde.

I det følgende skal en enkelt gårds beboere følges fra 1582 og frem til dagen i dag. I lensjordebøgerne anføres denne gård altid næstsidst i gårdrækken i Borsholm, men i markbogen fra 1681 har den nummer 6, svarende til den placering, som dens agre havde ude på marken og muligvis også til gårdenes nummerfølge inde i landsbyen. Ved matrikuleringen i 1844 fik gården nummer 8, det matrikelnummer, som stadig gælder.

Navnet Munkhøjgård hentyder til en lokalitet, der nævnes som marknavn allerede i 1681 (se ovenfor).

Gennem Kronborg lens regnskaber og gennem amtsregnskaberne efter 1660 (fra 1718 Kronborg amts rytterdistrikt) kan vi fra 1582 og fremover temmelig nøje følge Borsholmsgårdens skæbne. Allerede inden 1582 var en af de 10 gårde - som ovenfor omtalt - blevet nedlagt, og jorden var lagt til en anden gård i byen, der altså blev dobbelt størrelse; en tid beboedes denne store gård i Borsholm af birkefogden, som havde den fri for landgilde.

Slægtsgårdens beboere

Anne, Olufs er den ældste kendte beboer af gården. Hun står opført som gårdens beboer i den ældste af de bevarede lensjordebøger, som er fra 1582, og hun har antagelig været enke efter en

tidligere beboer ved navn Oluf, men om ham kan intet oplyses; han nævnes ikke blandt Borsholms beboere i 1560 (skødet til kronen).

Laurids Saxen står for gården i lensjordebøgerne 1588-89 og 1592-93, men iøvrigt vides intet om ham; der er ingen skattemandtal eller andre lignende kilder bevaret fra de tider.

Laurids Sigvardsen er tidligst fundet nævnt i Kronborg lens jordebog fra 1610, men har nok boet her nogle år tidligere. Han »frakom« gården i 1632, så der må have været noget i vejen med ham. Da efterfølgeren betaler fuld indfæstning, har det nok ikke været af armod, han kom fra gården, men en lille notits i lensregnskabet 1612-13 giver os måske en antydning af grunden: der står: »Lauridtz Sigvardtsen i Borsholm for slagsmål med Christopher Poulsen ibid. - 1½ daler«.

Søren Andersen fæstede for 4 rdl. i regnskabsåret 1.5. 1634 - 1.5. 1635 »Laurids Iffuersens (Sigvardsens) gård i Borsholm, som han for 3 år siden frakom. Han er sidste gang fundet nævnt i mandtallet til unionsskatten 1656.

I nogle år efter Søren Andersens tid synes gården ikke at have været rigtigt bortfæstet. I to skattemandtal fra 1657 står *Laurids Madsen* og *Søren Rasmussen* for gården; i nogle få år senere finder vi Laurids Madsens navn alene (inds. job. til Rentekammeret 1660 og 1661), men da Laurids Madsen egentlig boede i den gård, der ved matrikuleringen 1688 fik nr. 1, taler sandsynligheden for, at gården, som her omtales, har stået øde, og at jorden har været drevet til gård nr. 1, muligvis ved hjælp af en karl på gården (Søren Rasmussen?). I lensregnskaberne er dog intet fundet herom.

Lignende forhold har sikkert gjort sig gældende også omkring 1667-1670, da *Ole Nielsen* og *Søren Hansen* står for gården. Ole Nielsen var nemlig fæster af gård nr. 8 (efter matrikel 1688).

Bonde Pedersen er tidligst fundet nævnt som fæster af gården i amtsregnskaberne fra 1672 og har formentlig fæstet i dette år eller i året før indfæstningslisterne mangler i regnskaberne). Skiftet efter ham blev holdt 24.3. 1698 (Kronborgs gl. skifteprot. 1691-1700, fol. 307), men hans dødsdag kendes ikke, da kirkebogen ikke på den tid indeholder fortegnelse over døde eller begravede.

Fra Bonde Pedersens tid er der gode og rigelige kilder at øse af.

Der er først og fremmest markbogen fra 1681, som er omtalt foran. Foruden mange detaljer får vi også en almindelig beskrivelse af Borsholm på den tid. Byen var beliggende »udi vildtbanen« og havde stor skade af vildtet. En del af marken var begroet med underskov og storskov og kunne der-

for ikke dyrkes. Der var ingen skovspart til bønderne i byen uden kongens skov, hvor ved bliver dem udvist. Møller var der ingen af, men bønderne lod male på vejrmøllen i Helsingør eller undertiden også i Dronningemølle. Af byens jord takserede 1/6 til god jord og middelmådig byg- og rugjord, 3/6 var ringe jord, 1/6 middelmådig havrejord og den sidste sjettedel ringe havrejord.

Skiftet efter Bonde Pedersen fra 1698 oplyser, at han var gift med *Anna Hansdatter* (der nærmere omtales nedenfor), og at de havde følgende børn:

Ellen Bondesdatter, født ca. 1676. Hun var i 1712 gift med Niels Nielsen i Plejelt.

Pernille Bondesdatter, født ca. 1678, var i 1712 gift med Joen Bentzen i Lille Esbønderup.

Margrethe Bondesdatter, født ca. 1683, var i 1712 gift med Simon Madsen i Borsholm.

Peder Bondesen, født ca. 1686, nævnt i 1712.

Aage Bondesen, født ca. 1691, nævnt i 1712, da han tjente i Esbønderup.

Hans Bondesen, født ca. 1696, han døde omtrent samtidig med moderen i 1712.

En datter af Bonde Pedersens ved navn *Anna Bondesdatter* blev døbt 26.1. 1690, men hun må være død som barn, da hun ikke nævnes i skifterne.

Formyndere for Bonde Pedersens børn var i 1698 følgende, som vel har været slægtninge (eller naboer): Ole Nielsen i Borsholm (se ovenfor), Peder Ågesen i Horneby, unge Peder Jensen i Horneby og Niels Andersen i Borsholm.

Men skiftet giver jo også en del oplysninger om gårdens tilstand i 1698. Der var en besætning på 6 heste, 5 stude, 6 køer, 1 kvie, 1 kalv, 3 får uden lam og 2 får med lam, 2 søer, 3 gylte, 1 galt og 3 gæs. Desuden 2 vogne (med sele og tømme), 1 plov, 2 harver og en gammel slæde. Af indboet kan nævnes 1 kobberkedel, 1 kobbergryde og en gammel messingkedel. Efter nutidens forhold synes boet måske nok beskedent, men det var det ikke efter tidens forhold. Der blev da også en lille arvepart på ca. 60 rdl. at dele mellem enken og børnene; pengene blev stående i gården. Kontanter var der dog ikke mange af; det nævnes udtrykkeligt i skiftet, at brygger Jens Larsen i Helsingør skal have 2 rdl. og 4 mark, som er medgået til 1 tønde øl og 4 potter brændevin, som er medgået til begravelsen, hvortil man desuden har lånt nogle rigsdaler af Ole Nielsen i Borsholm.

Lars Nielsen kom til gården, da han giftede sig med Bonde Pedersens enke, måske allerede i året 1698 (vielser mangler i kirkebogen). Med ham kom *den slægt til gården, som endnu bor der*.

Lars Niensens første ægteskab var barnløst; *Anna Hansdatter* døde allerede i 1712, omtrent samtidig med hendes yngste barn af første ægteskab, måske var det »pesten«, som hærgede. Skiftet efter *Anna Hansdatter* er dateret

11.6. 1712 (Kronborg amtsforvalters skifteprotokol 1712-21, fol. 27); det opregner omtrent samme besætning på gården som skiftet fra 1698, også de økonomiske forhold var omtrent de samme, dog gav boet nu ikke noget overskud. Døtrene fra det første ægteskab (se ovenfor) var gifte og havde fået deres arveparter, men om de to sønners arvepart - eller rettere om renten deraf - opstod der en lille diskussion mellem skiftemyndigheden og Lars Nielsen. Vi lader skifteprotokollen selv tale: »Stiffaderen Lars Nielsen formodede, at som han havde ladet oplære de tvende yngste sønner Åge og Hans Bondesen udi gudsfrygt og anden skikkelighed, til deres skelsalder, at han da blev befriet for rente af deres mødrene arv. Amtsforvalteren resolverede, at Åge Bondesen siden sit 14. år fuldt vel kunne fortjene til føde og klæder, hvorfor han fandt det billigt med rente i 4 år«.

Efter tidens skik giftede Lars Nielsen sig hurtigt igen. Vi kender ikke vielsesdatoen, da kirkebogen på den tid ikke rummer optegnelser om vielser, men da hans ældste barn i andet ægteskab blev født i 1713 er der ikke gået mange måneder efter *Anna Hansdatters* død, før han var gift igen. Den nye kone i gården hed *Barbara Larsdatter*. Hendes navn kendes ikke fra kirkebogen, men fra skiftet efter hende, som er bevaret (Kronborg rytterdistr. skifteprot. 1737-41 fol. 121). Det er dateret 16.11. 1737 og viser, at Lars Nielsen og *Barbara* havde seks børn:

Niels Larsen, døbt 17.12. 1713 (se nedenfor).

Jørgen Larsen, født ca. 1715, gift i 1739 med Johanne Ejlersdatter og vist siden bosat i Esbønderup.

Anne Larsdatter, var i 1737 gift med Bendt Knudsen i Saunte.

Karen Larsdatter, født ca. 1722.

Maren Larsdatter, født ca. 1724.

Kirsten Larsdatter, født ca. 1726.

Iøvrigt viser skiftet i 1737 den samme jævne velstand som forhen i gården. Besætningen var ikke undergået store forandringer, hovedvægten blev stadig lagt på korndyrkningen, der var på gården: 9 heste, 2 føl, 8 køer, 3 kvier, 10 får, 2 gamle svin, 2 ungsvin og 7 grise. Boets indtægter og udgifter balancerede.

Ved skiftet fik Lars Nielsen lagt 12 rdl. til side til hans begravelse, og dette viser, at han påtænkte at afstå gården. Dette skete da også endnu i efteråret 1737 (se nedenfor). Hans død er ikke fundet i kirkebogen, men denne begynder først i 1738 at medtage oplysninger om begravede, og det tilmed meget mangelfuldt. Da han ikke længer var gårdfæster, kan der ikke findes noget skifte efter ham, og da vi er således ude af stand til at finde hans nøjagtige dødsår. Han er dog sikkert død kort tid efter afståelsen af gården.

I Lars Niensens tid blev gården sammen med det øvrige gods under Kronborg til ryttergods. I den anledning indrettedes en kæmpestor »krigs- og portionsjordebog«, dateret 1.10.1718, hvori en række oplysninger om gårdene optegnedes. Om gården, der her omtales, hedder det, at den har 32 fag hus, og at der var en udsæd årligt på td. rug, 5 td. byg og 4 td. havre. Besætningen bestod af 8 »bæster«, 2 stude, 5 køer, 5 ungdreuer og 12 får.

2 gårde i byen var nu blevet nedlagt, og jorden tillagt de andre gårde. Lars Niensens gård fik tillagt ¼ af jorden til gård nr. 9 (matrikel 1688).

Niels Larsen, født på gården og døbt i Tikøb kirke 17.12.1713, søn af ovennævnte Lars Nielsen og Barbara Larsdatter, overtog gården efter sin fader i efteråret 1737. Herom findes en note i Kronborg rytterdistrikts regnskab over stedsmåls- penge ved høst-sessionen 1737: Niels Larsen i Borsholm antager sin fader Lars Niensens gård nr. 6 af hartkorn 6511, som faderen formedelst alder og svaghed til sønnen overlader. Bygningerne er 32 fag. Besætningen efter forordningen. 8 rdl. i indfæstning.

Det har ikke været muligt at finde Niels Larsens hustrus navn. På den tid, da han blev gift, blev der ikke indført vielser i kirkebogen, og det har ikke med sikkerhed kunnet fastslås, hvem af de forskellige kvinder fra Borsholm, der nævnes som faddere i kirkebogen, der har været Niels Larsens hustru. I 1762 afstod de gården til nedenævnte søn, og derfor er der ikke noget skifte efter dem. Niels Larsen døde i februar 1772 og blev begravet i Tikøb kirkegård 9.2.1772.

Børn: Peder Nielsen, døbt 10.5.1739.
Ellen Niensdatter, døbt 1.11.1741.
Jens Nielsen, døbt 28.10.1742 (se nedenfor).

Jens Nielsen, født på gården og døbt 28.10.1742, søn af ovennævnte Niels Larsen, fik fæstebrev på sin fædrenegård 30.8.1762. Et resumé af fæstebrevet er indført i Kronborg amtsstues fæstetprot. 1754-96 fol. 126. Det siges heri, at faderen »formedelst alderdom og skrøbelighed« har afstået gården, men dette er måske kun en kliché, der ikke betyder noget reelt; i hvert fald har vi lidt vanskeligt ved at tænke os, at alderen har trykket allerede i 49 års alderen, selv om man blev tidligt gammel dengang!

29.9.1774 viedes i Tikøb ungarl Jens Nielsen fra Borsholm og pigen Maren Jensdatter fra Horneby. Forlovere var Jens Jensen og Peder Jensen af Horneby. Maren Jensdatter blev døbt 17.2.1754 i Tikøb og var datter af Jens Jensen i Horneby. Hun døde som aftægtskone i Borsholm 17.7.1839.

Deres børn:

Kirsten Jensdatter, født i 1774, døbt 16.3.1774.

Karen Jensdatter, født ca. 1776.

Marie Jensdatter, født 1783 (se nedenfor).

Boel Jensdatter, født 1786.

Nille Jensdatter, født ca. 1789.

Anne Jensdatter, født ca. 1796.

28.1.1793 udstedtes der kongeligt arvefæsteskøde til »den hæderlige bondemand Jens Nielsen og hans arvinger på den under Cronborg amt beliggende og hidindtil af hannem selv i fæste havende gård i Tikøb sogn Borsholm by, Højgård kaldet, af hartkorn 6-2-3-2½, med al dens tiliggende efter den i året 1784 fuldendte udskiftning og jorddeling« (Rentekammeret, skødeprot. for Frederiksborg og Kronborg amter, skøde nr. 369). Og dermed gik gården så over i selveje.

Jens Nielsen solgte i 1810 gården til sin sviger- søn Ole Mathiasen. Jens Nielsen døde 8.10.1817.

(fortsættes næste nr.)

Velkommen til nye medlemmer

Gårdejer Peter Bentzen,
»Torngaard«,
Torngårdsvej 17, 9440 Åbybro.

Gårdejer Hans Molter,
Jungshovedvej 69,
4700 Præstø.

Gårdejer Erik Jensen,
»Ejelykke«,
Vindbyholtvej 39,
Roholte, 4640 Fakse.

Gårdejer Niels Svaneborg,
Vust, 9690 Fjerretlev.

Gårdejer Arnold Rævsager,
»Rævsagerhus«,
Tjæreby, 4230 Skælskør.

Gårdejer Jens Petersen,
Bøget Strandvej 9,
Staurby, 4720 Præstø.

Gårdejer Chr. Jensen,
»Enggaard«,
Staurby, 4720 Præstø.

Gårdejer Karl Schmidt,
Bæk, 6500 Vojens.

Gårdejer Grethe Jensen,
»Hyldekærgård«,
Jyderypvej 8,
Jyderup, 4640 Fakse.

Gårdejer Peder Gundersen,
»Søgaard«,
Overlyngen 1,
Staurby, 4720 Præstø.

Gårdejer Ejnar Rasmussen,
»Hovgaard«,
Smidstrupvej 23, 4720 Præstø.

Gårdejer Carsten Carstensen,
»Rødaagaard«,
Klovtoft, 6251 Hellevad.

Gårdejer Håkon Henriksen,
»Østergaard«,
Roneklintvej 15, 4720 Præstø.

Fr. Conny Sørensen,
Toustrup St. Vej 30, 8472 Sporup.

Gårdejer Finn Jensen,
»Østergaard«,
Øster Hæsingvej 71,
Øster Hæsing, 5600 Fåborg.

Fhv. gårdejer Maria og
Christen Christensen,
»Lindhøjgård«,
Bøgevej 4, Nybøl, 6400 Sønderborg.

Gårdejer Jørgen Kloppenborg Skrumsager,
»Bejstrupgård«,
Københoved, 6600 Vejen.

De gamle billeder

Dette billede er familien på Rynkebygaard i året ca. 1895. Gdr. Lars Johansen med sin hustru og svigermor, fire døtre og en plejedatter. Lars Johansen er oldefar til den nuværende ejer af »Rynkebygaard«, matr. 8^a mft. Rynkeby sogn. Billedet er indsendt af Harry Holmegaard, 5350 Rynkeby. →

En ny gård bygges i 1904, den gamle lå langt ude på marken ved en skov, den nye flyttedes op til amtslandevejen. Gården hedder »Holmegaard« og har tidligere hørt under Juulskov Hovedgaard, Kullerup sogn, har aldrig været matrikuleret.

Billedet er indsendt af Harry Holmegaard, 5350 Rynkeby.

Hovedbestyrelsesmøde

(Christiansborg, den 8. oktober)

Med undtagelse af Jens Skau, som havde måttet sende afbud på grund af sygdom deltog samtlige medlemmer samt sekretæren, arkivaren, bladets redaktør samt revisor Foged i mødet, der forløb på alle måder stille og roligt.

Formanden kunne i sin beretning meddele, at han havde sporet en tilfredshed med udviklingen i foreningen, hvad også årsmødet i Thisted var udtryk for.

Alle valg var genvalg, den eneste ændring var, at landsformanden blev attachéret bladudvalget med fri møderet, så han kunne indkaldes til møde i dette udvalg om fornødent. Iøvrigt vedtoges det at komme med et forslag på årsmødet i Fåborg om en udvidelse af hovedbestyrelsen fra 13 til 15 medlemmer. Fordelingen - rettede sig efter medlemstal - skulle så være: Jylland - 8, Sjælland - 3, Fyn - 2, Lolland-Falster - 1 og Bornholm - 1.

Medlemstilgangen var pr. 1/11 133, så foreningen nu tæller 2263 medlemmer.

Angående bladet vedtoges det, at det fremover bliver sendt til Rigsarkivet, Landsarkiverne samt Dansk Folkemindesamling. I forbindelse med hvervekampagnen vedtoges det også at lade ud-

arbejde en ny folder, der skal fortælle om foreningens virke.

Bladet er inde i en god gænge, ligesom man også i arkivudvalget nu kan glæde sig over rolige tilstande. Den ny arkivar befinder sig godt hos os og har fuldt op at gøre. En eventuel flytning af arkivet arbejdes der med for tiden. Såsnart en tilfredsstillende løsning er fundet, vil der tilgå medlemmerne besked herom.

Under eventuelt behandlede man de problemer, der kan opstå under generationsskifte, hvis der samtidig finder en opløsning af ægteskab sted. Gården som særeje vil da give problemer, og det vedtoges at lade lovudvalget arbejde med dette emne eventuelt med sigte på en henvendelse til regering og rigsdag.

Sidste punkt, der blev taget op til diskussion var årsmødet 1981, som ville falde i forbindelse med foreningens 40 års jubilæum. Det vedtoges at lade økonomiudvalget undersøge mulighederne for oprettelse af et eventuelt jubilæumsfond til støtte for landbouddommen. Mødet hævet - næste møde fastsattes til 11. februar 1980 enten i Århus eller Fredericia.

Red.

Sommerudflugt i Nordsjælland

Lørdag den 11. august kl. 14 samledes 43 af slægtsgårdsforeningens medlemmer, hvor blandt landsformanden, J. P. Petersen og hans kone Karen, hos gårdjer Niels Petersen, Højagergård, Kregme, hvor fru Karen Lise Petersen havde dækket et fint kaffebord.

Niels Pedersen gav deltagerne en orientering om gårdens og egnens historie, hvorefter man kørte en tur gennem Frederiksværk til Vinderød kirke, hvor generalmajor J. F. Classens sarkofag er hensat i et grottelignende kapel.

Efter besøget i kirken kørte man til Arresødal, hvor Classen havde sin bolig indtil han døde i 1795. Her besøgte man jorden og spadserede langs

kanalen til Frederiksværk, hvor man så egnsmuseum, som rummer minder fra Frederiksværk kanonstøberi og Frederiksværk Krudtværk. Begge dele er grundlagt af generalmajor J. F. Classen. Efter besøget på dette meget interessante museum kørte man til Arresøhus, hvor der blev serveret hakkebøffer og is.

Efter middagen gav Niels Pedersen en fyldstgørende orientering om Classens betydning for Frederiksværk og omegn samt hans oprettelse af det Classenske Fidikommi, som bl.a. muliggjorde oprettelsen af Danmarks første Landbrugsskole »Næsgård« på Falster.

Aftenen sluttede med en fornøjelig underholdning af skoledirektør Christiansen. Alle var enige om, at have deltaget i en interessant og veltilrettelagt udflugt.

V.M.

Medlemshvervning

Besøg i slægtsgårdene på Jungshoved

På Jungshoved, syd for Præstø, er der mange slægtsgårde, og man føler en stærk lokal tilknytning til hjemmene. Flere har i lang tid været med i Slægtsgårdsforeningen, og et af medlemmerne, gårdejer Oluf Petersen, Rone Klint, fik den tanke i sommer, at der nok yderligere var mange, som ville være interesserede, og han opfordrede derfor landsformanden Jens P. Petersen, Farendløse til at deltage i en tur til landbofæller. Og i løbet af en augustdag besøgte de så sammen 14 slægtsgårdsejere, og de 12 tilsluttede sig straks foreningen. Et par af de nye medlemmer udtalte deres store påskønnelse af at være blevet opsøgt og nævnte, at der var stor interesse for slægtsgårdsarbejdet, og at man burde fortsætte med et bevidst opsøgende arbejde. Dette udsagn fra Jungshoved lader »Slægtgaarden« herved gå videre ud over landet. Den personlige kontakt er værdifuld - derfor: Hjælp med kære medlemmer!

J.P.P.

Fra arbejdsmarken

Fynskredsen havde 29. september en vellykket udflugt for sine medlemmer med godt 100 deltagere.

Bornholmskredsen har arrangeret møde den 15. november med landsformanden som gæst og taler.

Begge møder vil blive refereret i næste nummer af bladet.

Folk fortæller

Et er at skrive sine erindringer. Det kan være svært nok.

Noget andet er at få dem udgivet. Ofte når godt og interessant erindringsstof derfor aldrig ud til interesserede. — Det vil foreningen »Danmarks Folkeminder« nu søge at råde bod på, idet den har åbnet en slags kulturhistorisk »værksted«, hvor man hjælper folk til at få udgivet deres erindringer i en serie, »Folk fortæller«. Nærmere oplysninger fås på adressen: Birketinget 6, 2300 København S.

Underlig og knortet - men elsket og uundværlig

Der er kommet en usædvanlig dejlig bog under titlen »Poplerne«. Smuk af udseende og med et varmt og betagende indhold. Den har bud til alle elskere af dansk landskab, dansk natur, og den har sin egen historie.

Inden sin pludselige død den 9. februar 1973 havde »Slægtsgaarden«s flittige redaktør, Ib Paulsen, planlagt udgivelsen af en bog om den fynske poppel. Ikke en faglig bog om dette træes vækst og pleje - men om det sære knortede træ, der i utallige afskygninger ses langs veje, marker og haver, og som er en karakteristisk, helt selvfølgelig og uundværlig del af naturen på den fynske øgruppe. Selv var forfatteren vokset op med popler om sig på Ærø og fandt, at disse træer har deres egen personlighed.

Desværre nåede han ikke at få gjort bogen om poplerne færdig. Men i år syntes en kreds af de venner, der stod ham nær, at den bog alligevel skulle laves, og de benyttede lejligheden til at gøre det i forbindelse med grafikerens og forfatteren Poul Jeppesens 70 års fødselsdag.

Teksten er helt og fuldt Ib Paulsens. Det er udvalgte artikler, som han i tidens løb skrev under mærket »Vandrefalken« i Fyens Stiftstidende«, og bogens væld af prægtige fotografier er også hans værk.

Man kan ikke referere Ib Paulsens prosa. Den skal læses.

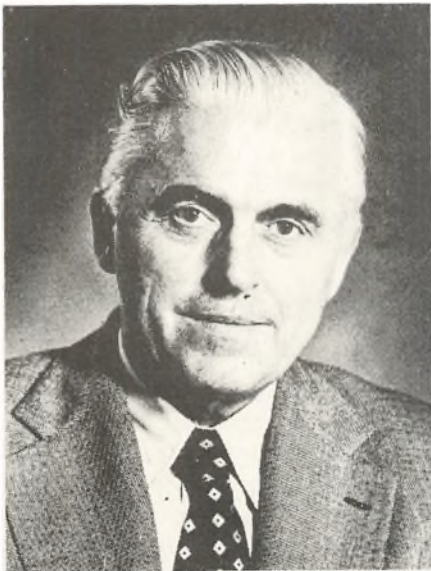
Man kan heller ikke beskrive hans billeder. De skal ses.

Men man kan fastslå, at her foreligger et sjældent helstøbt bogarbejde. Tilrettelagt af Poul Jeppesen og teknisk fremstillet i samarbejde mellem Fyns Kliche Fabrik og Poul Søndergaards Bogtrykkeri.

R.N.

(Ib Paulsens »Poplerne« kan bestilles fra Søndergaards Bogtrykkeri, Hjallesvej 134, 5230 Odense M. Prisen er 108 kr.)

Med hilsen og hyldest!

60 år. Onsdag den 31. oktober runder landsformanden, gdr. Jens Peter Petersen, Farendløse de 60 år.

Det var under yderst bevægede forhold Jens Peter Petersen overtog posten som landsformand, og han blev da heller ikke forskånet for en kraftig ilddåb. Men med sine organisatoriske evner og en ukuelig tro på sin sags retfærdighed, lykkedes det ham at klare alle skær. Der står i dag respekt om ham såvel hos medlemmerne, som i hovedbestyrelsen og de udvalg han samarbejder med. Med sit rige udvalgte sind har han påtaget sig mange forskellige opgaver, det være sig såvel indenfor det politiske, i hjemmevernet som i rejselivet. Et rigt liv, der har givet ham menneskeklogskab og en ukuelig tro på livets mange værdier, når de bliver sat i rette perspektiv.

Dansk Slægtsgaardsforening sender sin formand de hjerteligste hilsner på dagen med håb om mange års godt samarbejde fremover i den forening, der er blevet hans hjertebarn.

Hans Hviid.

70 år. Påny skal vi hylde et medlem, idet proprietær Bent Bjergskov tirsdag den 18. december fylder 70 år.

Det er en af veteranerne i foreningen, der er tale om, idet Bent Bjergskov har været med lige fra foreningens start i 1941. Hurtigt fik man øjnene op for, at her var en mand, man kunne bruge, og talrige er de udvalg han har været med i, hvor vigtige beslutninger er blevet taget til foreningens tarv. Der står respekt om Bjergskov, selv om han undertiden måske »taler Roma midt imod«. Han har sine meningers mod og går ikke på akkord med sig selv, men har en urokkelig tro på sine tankers rigtighed. - Og gang på gang har han fået ret!

I dag er hans virke indenfor foreningen først og fremmest koncentreret om bladudvalget. Som dets formand er han undertegnede chef, og en bedre kan man ikke ønske sig. Loyal, retsindig og anerkendende andres synspunkter, er ikke nævnes her. Men for hele hans virke gælder det, at det er en af sine personligheder foreningen gerne vil bringe sin varmeste hyldest og tak for et rigt liv i foreningens tjeneste.

Hans Hviid.

På langfart ved sommertide

Så sluttede sommeren, og vi fik alle påny et bevis, for, at en dansk sommer er uberegnelig.

Det blev en anden årstid end i mange af årene i 70'erne. Tre somre i træk stønnede vi af varme i mange uger, og så opleves kontrasten. Dansk vejr er forunderligt, men intet er så galt, at det ikke er godt for noget, og vandteknikerne kan i år love høj vandstand i grunden og dermed rigelige forsyninger. Og så giver det danske vejr nye visioner for, hvordan besøgene skal til rettelægges, og mange vælger at kigge indenfor hos familie, venner og bekendte et langt stykke væk. Hjemme er bedst, men ude er nu også godt, og hvis havens dejlighed påvirkes ugunstigt af blæst og regn og der tilmed skal tændes for fyrkedlen, ja så synes tiden inde til at se til folk, man kan lide, og hvor man véd, at der lyder et velkommen. Vi bestemte os da til at melde vor ankomst hos »gamle« piger og karle, som har hjulpet os fint og spredt gæde i samværet.

Det blev til store oplevelser, og jeg genoplever dem denne aften på verandaen, idet jeg fornemmer de varme stærke septemberfarver ved solfaldstid.

Den lille ø i søen ved siden af den store ø er smuk med bakket terræn og meget frugtbar, og vejene bugter sig og vil stadig få lov til det, fordi en forstandig kommunalbestyrelse værner om naturen, som man ikke finder mange andre steder. Og bindingsværkshusene er pyntelige med malede stolper og stråtag. Og de nye huse tilpasses til det gamle miljø, så det hele føjer sig sammen, så sindet frydes ved gode indtryk. I de små havesamfund er havets husmænd i en sindig og eftertænksom arbejdsgang ved at forberede næste dags dont, som forventes at blive tilfredsstillende, fordi der ikke sker afbræk - det tegner nemlig til en stille og rolig dag med let østenvind. De gamle fiskere fortæller om skyformationernes tegngivning, og de unge lytter og lærer af dem. Vi brugte eftermiddagen til at se på landskabet, og ind under aften kørte vi så ind i gården og fik en glad

velkomst. Manden i gården dér er især optaget af sine præmiekøer, som på dyrskuet i sommer blev nr. 2 i rækken af samlinger, og ude på toften (en sådan har man stadig) skulle jeg se dyrene, og det var en fin jerseybesætning. Derfra skød vi genvej ind i haven gennem en frisisk havelåge, som den damle tømmer i byen forlystede sig med at lave. Han havde været hos sin slesvigske skoledreng og gjort gengæld efter dennes mange somre i Danmark. Herinde havde Grethe anstillet et nærmest sønderjysk kaffebord, og der på gården fremstiller man stadig vafler - som de smagte. Vi skulle nemlig først spise kl. 20, da hendes forældre havde haft bystævnedag i landsbyen på den store ø, og dem skulle vi vente på. Så gik samtalen da livligt, og erindringerne og tiden forude blev berørt. Det er så herligt at møde de, der har været fint tjenende og trofaste, og som de dog husker.

Det var en dejlig sommeraften, forskellig fra mange andre, og til sidst varmede vi os ved bålet i haven, og 3-400 m derfra blussede de ål i bugten, det var et betagende syn. Den næste dag sejlede vi sammen til den anden ø i farvandet, og vi så bl.a. den flaskesamling, jeg havde ønsket at bese. Og den næste dag igen brød vi op mætte af lyse og indholdsrige samtaler og af megen mad. Bilen var tungere på hjemfarten, også fordi vi havde græskar og meloner i bagagerummet. De har nemlig både drivhus og frilandsgartneri, de satser bredt. Men det bedste, vi tog med, var et indtryk af arbejsglæde og sammenhold, og derfor lykkes det nok så godt for dem. Og vi havde en forsikring med hjem, at de nu kommer til os. Og derved kan vi glæde os til den næste sommer.

Og tre uger efter tog vi på Jyllandsfart. Det blev til hele fire dage, deraf to hos Peter, som fandt sin jyske pige i det sjællandske. Det er en frodig familie; seks børn har de sat i verden, og de trækker alle på samme hammel, og i marken dér så vi den bedste majsmark, som tænkes kan. De har megen sans for skønhed, interesserer sig for sjældne vækster og har plantet skov om en mergelgrav nær husene, og her har de opført en norsk tømmerhytte. Her fornemmede vi, hvad ordentlige naboforhold kan føre med sig. I den lille by med fem gårde har de fælles redskabsrum til de store maskiner, er sammen om sprøjtemateriel, og de danner et laug, der aftaler ferietiden, således at naboerne træder til med alle praktiske gøremål, når de to rejseuger indtræffer. De sagde samstemmende, at det alene er god vilje, som det kommer an på.

De havde været på færd i mange lande, og de havde gode indtægter, fordi de havde specialiseret sig med afgrøder som kommen, vinterraps, hvid-

kløver og rapgræs, og en af dem havde et areal med planteskole på. Hos Peter og hans nydelige kone, som havde haft stewardessejob, var stuerne fyldt med sjældne ting fra basarerne derude og auktionslokalerne herhjemme.

De havde alle sans for sprog, og moderen var en god læremester, og så dyrkede de gymnastik sammen med andre. De fem gårdmandsfolk og to lærerfamilier havde købt det gamle forsamlingshus, som lå midt mellem to byer, og her fik de strakt senerne og rejst modet, og ved juletid havde de holdt udstilling, og folk strømmede til milevidt fra. Peter fortalte mig, at hans kone også ville være faldskærmsudspringer, men så havde han nedlagt forbud. Familieforhold talte med, og faren ved at købe nogle færdigheder kunne være for stor. Vi var meget glade for at lære en anden gårdmandstilværelse at kende. Der var rejsning over dem, og en fælles glæde ved gerningen og det indbyrdes forhold hos dem gjorde godt. Vi snakkede om, da vi kørte derfra, at den nye tids bonde har flere berøringsflader end før og større velstand, hvis der startes fornuftigt.

Vi nåede til julis sidste dage, og det regnede og regnede. Vi blev begge lidt sinte, og så en dag sagde Karen: »Hør, har vi ikke tid til at køre til Gerda og Arne?« Det havde vi, det var et godt forslag. Gerda rejste til Norge og blev hængende, og nu dyrkede hun og Arne 7 ha oppe på fjeldsiden samtidig med, at han hjælper til på regnskabskontoret, og om sommeren er fjeldbestigeres kyndige vejleder. Jeg tror ikke, at nogen anden har besteg så mange fjeldtinder som Arne, han har været 186 gange på de to høje tinder i Jotumheimen, har været på Tirich Mir i

Himalaya, og han har været i Stauings Alper ved kong Oscars fjord i Østgrønland. Han er også ansat som redningsmand for får og geder, som ikke selv kan komme til sæteren igen. De bor 800 km oppe i den herligste natur. Gerda er blevet så norsk og vil ikke være andre steder end i fjeldet, og Arnes mange skønhedsindtryk viser sig ved pyntelig pasning af den lille gård med norsk interiør og dansk hygge. Han er en typisk norsk nordmand med sejge træk og humoren lurende lige bag ved et højtideligt minespil. De har bare et barn, og hun er på gymnasiet 30 km væk, er meget vakker og med norsk gå-på-mod. Hun vandt et skimesterskab i vinter. De dyrker litteraturen og sangen og underholder også i foreninger. Og Gerda har opbygget et dukketeater, som hun er på skoletourne med i Fylket.

Det er en levende familie, som får det daglige mod fra fjeldtraktens storslåede inspiration. De er værd at besøge, fylder dagen med glade toner og hymner. Vi snakker så godt sammen, de har fundet melodien og lever med et godt udgangspunkt altid. Og den norske mad især ved lunchtid kl. 14 smager. Spegemaden og rømmegrøden er stærk kost, og ribbensteg og rype overgår alt andet. Og aftenkaffen i haven i fjeldet, hvor stilheden ruger, giver sikkerhed for gode nerver dagen derpå.

»Mindet lader som ingenting, er dog et lønligt kildespring«. Det er fakta. Denne sommers minder er for Karen og mig af stor værd. Vi tror, at selv en trang vinter kommer vi let igennem bare ved at vende tilbage til, hvad vi så og hørte under sommerens besøg. Livet har heldigvis mange gode stunder.

Manden i gården.

Fra udskiftningstiden

I skildringer fra udskiftningstiden bliver der ikke altid plads til at gå i enkeltheder, f.eks. om, hvordan opbruddet fra landsbyen foregik, når gårdene skulle flyttes ud på deres jordtilliggende. En i sin tid kendt landmand i Ellinge sogn, Steffen Madsen, har i nogle erindringer fra 1891 genfortalt efter gamle folks beretninger, hvordan det gik til i Ellinge sogn med udflytningen bl.a. af hans egen gård i Kathrinebjerg. Undertømmeret, som væsentlig bestod af egetræ, blev taget fra de gamle bygninger i landsbyen og anvendt til udhusene, mens træet til stuehusene, der skulle have ¼ alen højere til loftet, blev skaffet af egetræ fra vore egeskove eller fyrretræ fra købstaden. Tøm-

rerne må have haft stor øvelse i faget, thi det meste blev udført på fri hånd.

Den såkaldte »slingøkse«, bredøksen, kendtes ikke, og høvl til tømmeret blev ikke brugt. Til at stemme huller i egetræsfodstykket til stolpetoppe og i stolpens øverste ende til bjælkehovedet anvendtes den såkaldte »syløkse«, hvis æg var som på et huggejerns, men hvis form iøvrigt var som en hakke med et langt træskaft. Til tækkearbejdet behøvedes ikke særlig uddannelse, det kunne enhver bondekarl eller mand om end med forskellig dygtighed. Når huset var rejst og tækket, så skulle det klines. Det gik til på den måde, at der i fodstykket, løsholt og rem blev hugget huller om-

trent 2 tm. brede og 1 tm. dybe med $\frac{1}{2}$ alens mellemrum. Deri blev sat »støjer« af form og størrelse som almindelige gærdestave. Kæppe af »gærdsel« blev så vundet imellem støjerne. Når dette var sket, blev nogle mænd og kvinder tilsagt til at kline. Nogle karle gravede ler, andre æltede, atter andre - navnlig piger - tog leret med hænderne og klinede det på væggene samtidig fra begge sider. En lade kunne klines på en dag.

Alt sådant arbejde blev udført af hovfolk, som blev tilsagt af herskabet. Desuden bestod der et fast laugsvæsen, som forpligtede enhver mand i laugets til at gøre kørslen, levere sten til brønde (kampesten formodentlig) o.s.v., så at størstedelen af sognets folk, mænd og kvinder har hjulpet til

at flytte gårdene ud.

Det har været en mærkelig tid at opleve. Har man fantasi nok, kan man forestille sig, hvordan sognene skiftede udseende i løbet af nogle år, de før så folketomme marker fik nu liv, som aldrig før set. Fynboerne var ellers ikke meget for at flytte fra landsbyen og ude på marken, det var jo at forsage det nære samkvem med nabo og genbo. Derfor valgte mange »stjerneudskiftningen«, når det kunne lade sig gøre, så behøvede man kun at flytte bygningernes hen for enden af gårdens jorder. At der så blev langt at køre med plov og harve til de yderste marker så man stort på.

Johs. Garnæs Petersen.

Hejbøl plantage fylder 100 år

Hejbøl plantage, der har nummer 55 blandt de ca. 4000 fredsskovplantager, som er anlagt ved Hedeselskabets bistand, fylder 100 år den 1. december 1979.

Allerede nu foreligger et jubilæumsskrift, hvortil den flittigste bidragsyder er gårdejer Povl Larsen, Ølgod, tidligere Hejbøl. »Stik-i-rend-dreng 1938-70« kalder han sig selv i »Navne og data for plantagens mænd gennem 100 år« med det lune, der kendetegner ham.

Ved stiftelsen var Hedeselskabet repræsenteret ved skovrider N. Fritz, Brørup. I dag er kontakten vedligeholdt gennem selskabets Grindsted-distrikt, hvis skovrider, G. Bundesen, skriver i jubilæumsskriftet, at plantagen dækker 74,6 ha og rummer 4300 m³ vedmasse, hvoraf der årligt hugges 200 m³. - Den 100-årige vil i år blive »istandsat« af arbejdsledige, som skal foretage udtynning og plantning.

Hejbøl Knap hedder et anlæg med friluftscene. Lærer i Hejbøl 1913-53, H. Øllgaard, var hjulpet af sine elever en drivende kraft for at få skabt festpladsen. I 2. bind af Hedeselskabets historie bringes et billede af Hejbøl-børn, som i række og geled og med skuldrede spader er på vej til plantearbejde, der ofte fandt sted på en »frideg«, når eksamen var overstået.

I anlægget er der rejst mindsten for lærer Øllgaard og forfatteren Salomon J. Frifelt. *hk*

Flere gamle billeder

Borsholm by

Se artiklen side 3 om Munkhøjgaard.

Negene sættes i stak på Munkhøjgaard - 1937.

Urimelig hård beskatning af landmændene i Frederiksværk

Betaler 25.000 kr. mere i ejendomsskat end kolleger i Skævinge og Slangerup.

En gård på 40 hektar i Frederiksværk kommune skal i 1980 forlods betale 20-25.000 kroner mere i ejendomsskat end gård-ejerne i Skævinge og Slangerup kommuner.

Men udover den kommunale ejendomsskat betales der gennemsnitlig ca. 365 kroner pr. hektar i ejendomsskat til amtet.

- Men Frederiksværk Kommune - det er toppen, siger formanden for Nordsjællands Landboforening, gårdejer Gunner Hansen, Vejgård i Strø.

For denne kommunes vedkommende er der tale om en stigning fra 15 til 25 promille.

Det har der været et flertal for i kommunalbestyrelsen, og det må man naturligvis på demokratisk vis bøje sig for.

Men fra landbrugets side kan man nok pege på, at det fore-

kommer lidt urimeligt, at en enkelt gruppe samfundsborgere skal rammes så hårdt skattemæssigt, og det tør man vist sige er tilfældet, når der skal betales 20 - 25.000 kroner mere i skat.

Det er særlig de unge landmænd, der rammes. De sidder i forvejen hårdt i det og få så lagt denne ekstrakt oveni. Det bliver en tung byrde for dem at bære.

Og så kan man nok argumentere og sige, at det kan de trække fra i indkomsten - men pengene skal jo under alle omstændigheder være til stede!

I denne forbindelse vil jeg gerne pege på, at vi har fået en ensartet amtskattepromille, og der har da også været tale om en ensartet ejendomsskattepromille for kommunerne.

Jens og Anna Jensens fond...

udlåner penge til unge landmænds etablering, også ved generationsskifte. Årlige ydelse uden kurstab for tiden 12 procent, hvoraf 9 procent er rente. Henvendelse til:

Proprietær Bent Bjergskov, Rosenlund, Rynkeby, telefon (09) 39 13 17.

Advokat Martin Olesen, Bogense, telefon (09) 81 16 66.

Henvendelse til fonden skal være indsendt senest 1/6 eller 1/12 hvert år.

Skaf foreningen nye medlemmer

Undertegnede foreslår, at følgende får tilsendt materiale om

Dansk Slægtsgaardsforening og opfordres til at indmelde sig i foreningen:

_____	_____
Titel	Titel
_____	_____
Navn	Navn
_____	_____
Postadresse	Postadresse
_____	_____
den	Underskrift
19	_____

Ønsker man ikke at klippe i bladet, kan forslag indsendes til sekretariatet på alm. postkort.

Landbrugslån til ethvert formål.

Har De brug for lån til tilbygning, sammenlægning, grundforbedring, køb af nye maskiner, udvidelse af besætning, ejerskifte eller andet, kan De roligt henvende Dem til Forenede Kreditforeninger. Vi yder

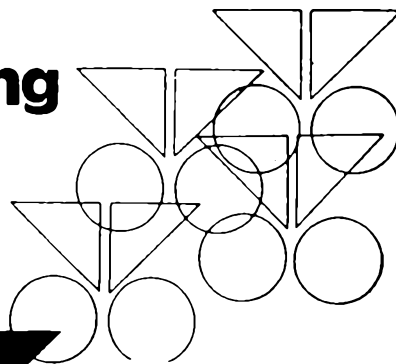
lån overalt på øerne på op til 50% af ejendommens værdi med løbetider på 10, 20 og 30 år. Lad en af vore landbrugsyndige folk kigge på Deres ejendom, så får De den rigtige belåning - hurtigt, smidigt og effektivt.

FORENEDE KREDITFORENINGER

Otto Monsteds Plads 11 · Postbox 333 1503 København V · Tlf. (01) 15 34 34
Magelos 2 · Postbox 343 5100 Odense · Tlf. (09) 11 77 77

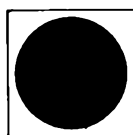
**Jyllands
Kreditforening
er
specialister i
Jylland...**

JYLLANDS KREDITFORENING

6100 HADERSLEV: Åstrupvej 13. Tlf. (04) 52 70 00
6950 RINGKØBING: Herningvej 3. Tlf. (07) 32 01 11
8800 VIBORG: Sct. Mathiasgade 1-3. Tlf. (06) 62 33 33
9100 AALBORG: Boulevarden 43. Tlf. (08) 12 38 77
8260 ÅRHUS-VIBY J: Borgvold 16. Tlf. (06) 14 88 00

**SPAREKASSEN
SYDJYLLAND**

Vi skaffer penge til gårde.

København: Jarmers Plads 2,
1590 København V. Tlf. (01) 12 53 00

Århus: Boulevarden 69,
8100 Århus C. Tlf. (06) 12 53 00

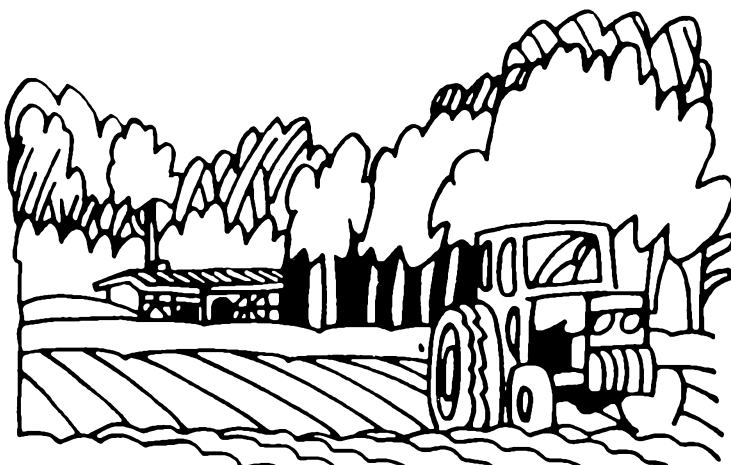
Herning: Viborgvej 1,
7400 Herning. Tlf. (07) 12 53 00

Afd.kontor i Aalborg: Algade 35,
9100 Aalborg. Tlf. (08) 12 53 00

Afd.kontor i Odense: Jernbanegade 16,
5000 Odense. Tlf. (09) 12 53 00

Kreditforeningen Danmark

**Et A-rentebevis fra Andelsbanken
giver stigende rente år for år
-uden at Deres penge er bundet.**

 ANDELSBANKEN